

PRAHA-LIBOC, Hlavní město Praha

Raně středověké hradiště Šárka

9. století

Význam: Významné pravěké sídliště a jedno z nejstarších raně středověkých hradišť v Pražské kotlině s počátky v předpřemyslovském období českých dějin.

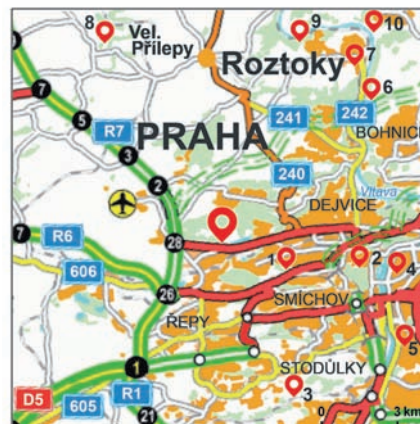
Historie: Počátky osídlení romantických skal nad Šáreckým potokem sahají až do neolitu; charakteristická keramika z Divoké Šárky dala pojmenování nejmladší fázi kultury s lineární keramikou (srov. *archeologická kultura), tzv. šáreckému stupni. Dvě nejvýraznější krajinné dominanty v údolí poté osídlili nositelé středoneolitické řivnáčské kultury, pro kterou bylo využívání podobných výšinných poloh charakteristické. Severní vrchol byl osídlen také ve starší a pozdní době bronzové (v únětické a štítarské kultuře) a ve starší době železné. Kombinace nepříznivých vlivů (eroze a nedokumentované výzkumy

z dob počátků archeologie) bohužel zničily většinu pravěkých terénů, takže charakter jednotlivých fází prehistorického osídlení Šáreckého údolí dnes již nedovedeme určit. Lepší představu si tak můžeme udělat o úloze Šárky v období raného středověku.

Dějiny Prahy tak, jak ji známe dnes, tj. jako Pražského hradu a jeho sídelní aglomerace, se začaly psát zhruba ve druhé polovině 9. století, obývaly Pražskou kotlinu a její okolí komunity s relativně vysokou mírou vnitřní organizace, kterou dokládá stavba sídlišť na strategických krajinných polohách, jejichž obrana byla dále posilována dřevohlinitým *opevněním. Vedle lokality „Zámka“ v Praze-Bohnicích a *hradiště v Prokopském údolí v Praze-Butovicích jde právě o opevněný areál v Divoké Šárce v Praze-Liboci.

↑ Plocha předhradí, pohled směrem k akropoli.
Foto J. Marounek, 2006.

□ Plán lokality zpracoval J. Hasil podle LLS snímku.

Současný *archeologický výzkum nedovede přesvědčivě zodpovědět otázku, jakou funkci plnily podobné areály v období, kdy Čechy, podobně jako celou středoevropskou sídelní oblast západních Slovanů, obývaly jednotlivé *gentes* (v češtině používáme nepřesný termín „kmeny“). V jejich čele stáli muži, které latinské prameny označují jako *duces* (tedy „knížata“); skutečnou vnitřní sociální strukturu těchto pospolitostí ale neznáme. Vycházet tak lze pouze z povšechných úvah a modelových kulturně antro-

pologických představ. Vedle vojenské funkce plnila hradiště patrně i úlohy centra správy a směny, neboť nálezy avarských litých kování a západofranských mincí dokládají přítomnost elity schopné udržovat dálkové obchodní kontakty. Zároveň je možno uvažovat (zde zcela hypoteticky bez konkrétních dokladů) také o funkci výrobní (jak zemědělské, tak nezemědělské) a třeba i o přítomnosti kultovního okrsku.

Zdá se, že hradiště v Šárce ztratilo svůj význam ve druhé polovině 9. století a že sídelní aktivity zde

zcela vyhasly nejpozději v 10. století, tj. v době, kdy na významu nabývala mladší hradiště, která na základě písemné evidence můžeme spojovat s počátky vzestupu přemyslovských knížat – např. Levý Hradec (→Žalov) či Pražský hrad (→Praha-Hradčany). Kdo tedy sídlil na kdysi mocném libockém *hradě, zda praotec Přemyslovců, či naopak jejich mocenský rival, patrně navždy zůstane tajemstvím.

Popis: Malebné údolí na severozápadním okraji Prahy představuje oblíbené místo sportovců, fotografů i výletníků. Táhne se severně od Bílé Hory podél Šárčického potoka, západně od vodní nádrže Džbán. Asi 200 m na západ od její hráze začíná soutěska mezi dvojicí buliznickových skal: jižní z nich se nazývá Šestáková skála (**A**) a je spojena zejména s několika fázemi pravěkého osídlení (především s již zmíněným šárčickým typem), severní potom Kozáková skála (**B**). Právě na jejím temeni se nacházela *akropole raně středověkého hradiště o rozloze asi 3 ha. Přibližně o 30 m níže na terase nad Šárčickým potokem se rozkládala dvojice dalších fortifikovaných areálů, tzv. vnitřní (**C**) a vnější (**D**) *předhradí, jejichž celková plocha dosahovala 25 ha. Místo předpokládaného vstupu do hradiště (**E**) bývá někdy hledáno na jihovýchodním okraji předhradí, zřetelně se zde však *valy, resp. brána nerýsují.

Vzhledem k tomu, že lokalita nebyla doposud moderně komplexněji archeologicky zkoumána, nelze se konkrétně vyjádřit ke konstrukci ani k celkovému rozsahu raně středověkého opevnění. Dobře zřetelné zůstávají *konvexní pozůstatky fortifikace v severní části akropole. Zda byla akropole obehnaná obvodovým opevněním (srov. →Praha-Královice),

které později oderodovalo, nebo zda zejména jižní a západní část areálu spolehaly pouze na strmé stěny Kozákovy skály doplněné například lehkou palisádou, zůstane patrně dalším z tajemství lokality. Ještě komplikovanější jsou potom úvahy o opevněních jednotlivých předhradí, která je možno rekonstruovat částečně podle nesporných pozůstatků hradeb (tyto valy jsou zřetelné zejména v severojižním směru na terase východně pod akropolí), zčásti ovšem jen podle terénních hran. Bez archeologického výzkumu samozřejmě zůstane otázkou i vzájemný chronologický vztah jednotlivých linií šáreckého opevnění.

Návštěvník lokality při pohledu k jihu jistě nepřehlédne charakteristickou siluetu renesančního letohrádku Hvězda, který lze – spolu s nedalekým bělohorským bojištěm a břevnovským klášteřem benediktinů – rovněž doporučit jako cíl vlastivědné vycházky po severozápadním okraji Prahy. [jh]

Literatura: Sklenář a kol. 2002; Čtverák a kol. 2003; Nechvátal a kol. 2012.

Navigační bod: N 50°05'48.31", E 14°19'15.60" (vstup na akropolí).

Přístup: Cesta na lokalitu vede od tramvajové zastávky Divoká Šárka k rozcestníku „Dolní Liboc-MHD“, odtud po červené turistické značce kolem vodní nádrže Džbán a dále až k hradišti.

Rizika: Žádná.

Okolí: [1] Praha-Břevnov (PHA), benediktinský klášter: N 50°05'05.25", E 14°21'27.15" (2,9 km).

[2] →Praha-Hradčany (PHA), Pražský hrad (5,7 km).

[3] Praha-Jinonice (PHA), pravěké a raně středověké hradiště Butovice: N 50°02'27.51", E 14°21'29.97" (6,7 m).

[4] →Praha-Staré Město (PHA), románský dům v Řetězové ulici (7,0 km).

[5] Praha-Vyšehrad (PHA), raně středověké hradiště Vyšehrad: N 50°03'47.43", E 14°25'18.15" (8,1 km).

[6] Praha-Bohnice (PHA), pravěké a raně středověké hradiště Zám-

ka: N 50°08'44.29", E 14°24'18.47" (8,1 km).

[7] →Roztoky u Prahy (PZ), raně středověké sídliště (8,7 km).

[8] Okoř (PZ), zřícenina hradu: N 50°09'51.49", E 14°15'20.19" (8,8 km).

[9] →Žalov (PZ), raně středověké hradiště Levý Hradec (8,9 km).

[10] Klecany (PY), raně středověké hradiště: N 50°10'21.78", E 14°24'12.95" (10,3 km).

↑ Soutěska šáreckého údolí. Vlevo Šestákova, vpravo Kozákova skála, místa známých pravěkých a raně středověkých nálezů. Foto Z. Kačerová, 2014.

← Val prvního předhradí na jižní straně. Foto J. Marouněk, 2006.

Archeologický atlas Čech

Vybrané památky od pravěku do 20. století

Archaeological Atlas of Bohemia

Selected sites from prehistory to the 20th century

Martin Kuna

a kolektiv:

Alžběta Danielisová, Dagmar Dreslerová, Jan Hasil,
Josef Hložek, Michaela Langová, Jan Mařík,
David Novák, Čeněk Číšecký, Zuzana Kačerová,
Eva Čepeláková, Judita Korteová, Dana Křivánková,
Petra Maříková Vlčková, Zdeněk Mazač, Jitka Říhová

Překlad resumé David J. Gaul

Revize překladu Zuzana Maritzová, Petra Maříková Vlčková

Vydal

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1

a

Nakladatelství Academia, Středisko společných činností

AV ČR, v. v. i., Vodičkova 40, 110 00 Praha 1,

s podporou programu NAKI Ministerstva kultury ČR

Redakce neperiodických tisků

(Archeologický ústav AV ČR, Praha) Filip Laval

Fotografie na obálce Zuzana Kačerová

Logo AMČR Petr Kincl

Obálka, grafická úprava, sazba a zlom Zdeněk Mazač

Tisk Těšínská tiskárna, a.s.,

Štefánikova 1828/2, 737 01 Český Těšín

Vydání druhé, 2015

Ediční číslo 11779

ISBN 978-80-87365-82-3 (Archeologický ústav AV ČR, Praha)

ISBN 978-80-200-2526-5 (Academia)

Objednávky – Orders – Bestellungen:

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1, Česká republika

Fax: +420 257532288, knihovna@arup.cas.cz

Knihu můžete zakoupit v síti knihkupectví Academia,

na www.academiaknihy.cz nebo v knihovně

Archeologického ústavu AV ČR v Praze.